

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

«V ednosti je moč».

„EDINOST“ izhaja vsako sredo; cena za vse leto je 4 gld. 40 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 20 kr. — Za oznanila, kakor tudi za poslanice se plačuje za navadno četiristopno vrsto: 12 kr. če se tiska 1 krat, 10, če se tiska 2 krat, 8 če se tiska 3 krat. Za večje črke po prostoru. Pri večkratnem tiskanju je cena v primeri manjša.

Naročnina in vse drugo naj se pošilja upravništvu (Via delle poste, Casa Hirschel, N. 10 A. I. piano) — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Posamezne številke se dobivajo po 10 kr. v raznih traških po mestu.

POLITIČNO DRUŠTVO EDINOST

Na željo nekaterih gg. odbornikov začne se v zadnjem listu naznanjena odborova seja dne 18. t. m. ob devanajst, ne ob enej uri, in zborovanje igralnega društva ob 1., ne pa ob 2. uri popoldne. Zarad važnosti teh zborovanj vabita k obilnej vdeležbi.

Odbor „Ednosti“.
Odbor igralnega društva.

Iz državnega zbora.

Grof Hohenwart je v svojem in svojih tovarišev imenu stavil do skupnega ministerstva to le prasanje:

„Uže lani so podpisani večkrat opozorili na velenearne gospodarstvene razmere pri ljudeh na deželi, zlasti pri kmetem stanu. Mnogogostevilne prošnje so potrdile naše besede. Res strašno je, kako vknjiženi dolgovi pri kmetiskih posestvih rastó, kako postajajo stroški pri iztirjevanji dolgov vedno večji, kako se množi število v posilnih dražbah prodanih posestev, kako v nekterih deželah kmetiski ljudje za potno palico poprijemajo in se iz domovine selijo v tuje kraje. To so sami resnični in očividni dogodki. Utajiti jih ne more nihče. Skrajni čas je, da postavodjalstvo hiti kmetem stanu, ki je bistven del gospodarstvene moči v cesarstvu, na brzo in srčno pomoč, da ga otme preteče pogube in z nova ukrepi. Znamo pa, da je to silno težavno in zamotano delo. Iz tega uzroka smo sklenoli visokej vladi privoščiti dovolj časa, da priredi potrebnih priprav in predlogov. Vse leto smo čakali potrpežljivo in zaupljivo. Zato smo se nadejali, da bode visoka vlada sedaj, ko je državni zbor zopet zbran, temu predložila vsaj nekaj takšnih predlogov v postavodjalno obravnavo, s katerimi bi se moglo najnujnejšim potrebam ustredi. Ker pa visoka vlada tega ni storila, pač pa še ved davkov zahtevala, zato so podpisani poslanci prisiljeni javno vprašati: Je li visoka vlada gori omenjene žalostne razmere pri kmetiskih ljudeh kaj pregledovala in premišljevala, in dalje: je li ona voljna najaviti nam, kakšen uspeh je njeno preiskovanje imelo in kakšnih dotičnih predlogov imamo skoraj in se v tem zasedenji državnega zbora pričakovati?“

Skrajni čas je zares, da se začne ozbiljno premišljavati in delati na to, da se pomore ubozemu našemu kmetu, ki se vsled vedno rastočih

davkov in drugih neugodnih okoliščin ne more več pomoči iz silnih zadreg. A tu je treba krepke in izdatne pomoči, z nebištenimi sredstvi se malo ali nič ne opravi.

Treba je tudi uže zdaj misliti na žalostno prihodnjost, ki preti kmetem stanu s tem, da Amerika prej ali slej se svojimi žitnimi pridelki poplavi Evropo, ker v Ameriki se vedno več prideljuje žita, ki uže zdaj naše cene zelo tlači, pa jih bo še od leta do leta bolj. Vlada nikakor ne more dopuščati, da kmetiski stan propade, ker njegov propad bi potegol tudi državo za sabo. Grozno odgovornost si je nakopala na glavo liberalna stranka, ki je pod krinko svobode kmetško ljudstvo od leta do leta bolj zatirala, da je polnila žepo sebi i brezsrčnim judom.

10. decembra so v državnem zboru nasvetovali Schönerer, Kronawetter in Fürnkranz, naj se državni volilni red tako preuredi, da bo imel vsak volilno pravico, da bi državni zbor imel odslej 400 poslancev in bi prišel na vsacih 50.000 prebivalcev en poslanec. Predlog ne obvelja, ker bi to bil prevelik skok v ustavnem življenji; vendar pa bi želeli bilo, da se volilna pravica razširi i volilni red predrugači tako, da bo privičniši, nego je zdaj.

Klub desnega središča ima z novo pristopivšimi poslanci z Goriškega, gornje Avstrije in Bukovine 64 udov; v odbor tega kluba so bili izvoljeni: graf Hohenwart za načelnika, dr. Lienbacher in dr. Klaič za njega namestnika; dr. Fuchs in vitez Schneid za perovodji, grofa Brandis in Margheri za uredovalca.

Gospoška zbornica je 13. t. m. imela prvo jejo. Važnih predlogov ni bilo na dnevnem redu. V gospoškaj zbornici, katera se je doslej bolj nagibala centralistom, dela se nekaka srednja stranka, ki bode z vlado hodila. Ima uže nad trideset pristašev, na čelu jej je knez Lichnowski.

Znani dunajski državnozborni poslanec Kronawetter je pri centralistih izgubil vse zaupanje, ker je v dunajskih javnih shodih odkrival njihovo sleparjenje ter brez milosti po njih udrihal; bil je doslej v tako imenovanem naprednjakem klubu. Ko se je ta klub 30. novembra sešel, zahtevali so nekateri, naj klubov načelnik pokliče Kronawettera pred se, da opraviči politiško svoje delovanje, a večina temu ni pritrčila, rekoč, da se iz njegovih govorov jasno vidi, kam meri in potrdil se je predlog, naj se iz kluba izključi. — Menimo, da se Kronawetter zaradi tega sklepa ne bo jokal; da ga mej sabo niso mogli več trpeti, to je jasno, ker jim je dokazal, da so sebičniki, hinavci, sleparji, ki se ne brigajo ni za ljudstvo ni za nemštvo, ampak le zase i za svoje gospostvo.

Dopisi

V Trstu, dne 12. decembra.

Da so začeli naši laški lokalni listi o Slovencih pisati, to je dobro znamenje za nas, kajti doslej so nas prezirali v svojih listih zató, da ne bi njih „fratelli“ onkraj Adrije izvedeli, da v Trstu tudi Slovenci bivajo. Slovanski živelj je začel na obalah jadranskega morja vedno krepkeji raztezati veje in naši lahoncíci se boje sence, katera škoduje irredentovskim bilkam in plevelu, zasejanemu iz ptujine, ki ne more svojih korenin utrditi.

Kak hrup je pred leti nastal, ako se je kedo drznoj na laskem magistratu po svoje govoriti! Kaka nevolja je nastala, ko je naš spoštovani odvetnik Dr. Bizjak vložil slovensko tožbo na pomorsko trgovsko sodišče! Kar svet stoji niso imeli sodniki pomorske trgovinske sodnje še nobenega slovenskega spisa v roki. V Izraelu je vse po konci, kakor da bi bil potres, hudujejo se nad vražjimi Slovenci, ironično pristavljajo zbadljive psovke v lokalnih časnikih. A vse to je za nas dobro, vse to pripomore k slovanskemu razvitku v Trstu.

Novi nemški časnik „Triester Tagblatt“ je v prvi številki „Cittadina“ prav poznačkal v uvodnem članku s tem, da je mestne naše poslance prijel, ker so se podpisali na Wurmbrandovo resolucijo. „Cittadino“ želi v strastnoj svojej opazki, da bi tudi zoper nas Slovence pisal, ki smo se zdržnoli v svojem jeziku pritožovati in terjati enakopravnosti. Ako bo „Cittadino“ še nekoliko časa živel, moral bode se to učakati, da se bo celo na magistratu se strankami naše narodnosti v slovenskem jeziku uradovalo.

Naš deželni namestnik še ni šel na Dunaj k zborovanji, kaj je temu uzrok, to je vsacemu na voljo dano v presojevanje.

Tu imamo prav lepe jezonske dneve, solnce nas jako greje, vetra nobenega, ni še bilo letos iz Adrije nadležne megle, katera nas skoraj vsako leto obišče.

Našo delalsko društvo bode imelo v nedeljo svoj redni glavni zbor. Tu utegne nastati vihar in huda ura, kajti neka stranka spravlja vsakovrstnega orožja vkup, da bi na bojišči zmagala ter se potem v zmagovalnem vozu, ovita v lavoriki kazala. Orožje je rujavo, vojaki so nezanesljivi, dva generala komandirata vojno, nju generalstab je ves črviv, le nek kriegsflugel je zasadi Mahomedovo zastavo na trdnjavo blizu morja, da celo Angleži in sicor „lordi“ pripomorejo k bitki, katera se bode bila, ne na Belej

*) Tega niso storili, „Triester Tagblatt“ je bil slabo podučen. Uredn

gori ali Kosovem polji, ampak na „Zelenem hribu. Kakor je angleški admiral pred bitko na morji storil, da je kozarec vina v morje izlil, rekoč: Ti, element, pripomoreš k zmagi, tako je posnel tudi naš general admiral, izlil je baje več „štifelnov“ v slano mrtvo morje, da mu tudi ta mrtvi element, kateri je oživil le ječmenov sok, do lavorik pomore.

Tedaj, slovenski delalci, na noge! vrag se vsadi na „Zeleni hrib“, mialim, da nebode treba kričati: Ni se Hanibal ante portas!

Samovič.

Iz Borovnice, dne 11. decembra.

(Slovensko uradovanje v naših raznih uradih). Kolikokrat se je uže vaš cenjeni list pritoževal, kakšne krivice delajo razni uradi s tem našim kmetom, da jim sploh vse uradne stvari pošiljajo v nemškem, njim neznanem jeziku! In našemu kmetu gotovo nij po volji, da mora véasih v največjem delu od Petra do Pavla letati, da poizve, kaj hoče kak urad od njega imeti. No, če pa vpraša c. kr. okrajna glavarstva, kako c. kr. uradi spoštujejo slovenski jezik, poreče se ti: — „Kmet uže dobiva vse uradne odloke v slovenskem jeziku!“

K ljubu tej izjavi c. kr. uradov beremo skoraj vsak dan po slovenskih novinah pritožbe, kako dobiva naš kmet, ki ne umeje ni besedice nemški, od naših uradov, vse uradne stvari, celo vabila, v nemškem jeziku.

Slavno deželno vlado prosimo, naj vzame to na znanje, da ni zaupati tistim njenim uradnikom, ki trde, da po mogočosti uradujejo slovenski. Koliko bomo še morali prositi za svoje pravice, ki so utemeljene v postavi?

Iz Podgrada, 9. decembra,

Naše „Bralno Društvo“ je imelo večeraj svoj redni občni zbor, katerega je prišel predsednik s primernim govorom, spominjajoč se tudi umrlega marljivega društvenika g. Francesa Sabca. Da si z novim letom skoro polovica članov izstopi, zagotovila je ostala deseterica društvu obstanek i sklenola uvesti živahnije gibanje z rednimi „tihimi večeri“. Želeti bi bilo le, da bi se gospodje iz okolice ne odtegal dalje prijateljskemu krogu tem bolj, ker po pravilih zaradi težje udeležbe plačujejo le polovične doneske. — Časnikov, nekoliko darovanih, bode dovolj za tako skromno društvo, kakor je naše: „Edinost“, „Ljubljanski Zvon“, „Naša Sloga“, „Slovenski Narod“, „Slovenski Pravnik“, „Soča“, „Tribüne“, „Neue Illustr. Zt.“, „Kikeriki“ i „Cittadino“.

Pri tem, da ima društvo lep namen, skupljati tukajšnje inteligenco, kar se mu, to se

Podlistek.

Narodne šege in navade.

(Spisuje And. Vertovac učitelj.)

I.

Obhajanje cerkvenega patrona v nekaterih krajih na Vipavskem.

Vasi, trgi, mesta, dežele in celo celi narodi volé si posebnega svetnika ali svetnico za svojega varuha — posredovalca mej zemeljskim in nadzemeljskim svetom. Tem svetim izvoljencem zidamo božje hrame, v katerih jih cerkev veličastno slavi i časti, sosebno dan njihovega obhajanja. Veseli se ljudstvo tega dneva in želno pričakuje radostnega trenutka, trenutka, v katerem tudi ono želi in hoče, po težavnem delu in izpolnivi svojo kršansko dolžnost, uživati veselje in radost, ki mu jo ta dan ponuja. In kedo bi mu jo kratil?

Obhajanje cerkvenega patrona se pri raznih narodih, v raznih deželah in krajih različno praznuje. Vedno in povsod pa praznično in veselo, v čemer tudi vipavski Slovenci ne zaostajajo.

Vipavska dolina,
Lepota sveta. —

Idimo tedaj v duhu na deželo, v prekrasno Vi-

pavsko dolino, kder živi skozi in skozi žili brat — Slovenec! Opazujmo njegove šege in navade, skrb i priprave k temu dnevu! Ostanimo pri njem ta dan. Pomudimo se pa tudi mej tednom in počakajmo prihodnje nedelje!

Fantje ugibajo, kako bi mogli najeti godce, in tako ne zaostati za drugimi sosedi. V ta namen skrb i hrane denar. Nekoliko pred praznikom zbere se jih kakih 5, 8 ali celo tudi 10 k ljubu fajmoštrovemu svarjenju, da se domenijo o stvari. Trda je. — A naposled poprime eden besedo: „Kaj bi! nekoliko ima uže vsak — za drugo naj poskrbi! Odjenjamo ne!“ Drugi pristavi: „In če bo lepo vreme, utegnemo imeti še dobiček.“ Ojačijo se, in godci so gotovi. Izmej društva določijo 2, navadno najprilietniša in najbolj prebrisana doslužena vojaka, ki se potegujeta za godce pri županu, in, ako je treba pri okrajnem glavarju, ali celo namestniku. Tema izročje malo svetlice za postranske troške, za godce pa, saj polovico drugemu, glavnemu denarničarju.

Naše dekle pa dela vse bolj tiho — vse bolj bojazljivo. Mesec pred praznikom gre v mesto kupovat obleko, za katero, se vé, morali so preskrbeti roditelji denar. Poleg obleke pa kupi tudi za svoj zvito prihranjeni denar rudeče svilnate trakove, žamet v lase; plesalcu lep, suh pušlec, časi tudi prstan, ako jo snubi. Ko pride domu, nese nakupljeno robo k šivilji. Gre pa tudi mati z njo, da jej preveč našemljene ne napravi.

Zvita hčerka pa uže seže in stisne šivilji svilnate trake v roko in jej namežkne, kako naj nabere kikljo, kako rukavec in jopico. In vse to zna deklica tako spretno ravnuati, da se materi še sanja ne o tacih zvijačah svoje hčerke. In kedo bi jej v zlo jemal? Ako ne bi tudi ona bila tako napravljena kakor druge, kamo bi pogledalo ubogo dekle? Prinesel ne bi njej dan obhajanja cerkvenega patrona veselja in radosti, nego žalost in otožnost. — Pustimo jej tedaj kratko, nedolžno veselje!

Se celo pastir ne zaostane, tudi on hoče ta dan praznovati. Hrani in stavi krajcar h krajcarju, da si more tako kaj omisliti in ta dan uže v temnej noči oznanovati in slavljati sè živahnim pokanjem malih a čvrstih možnarjev.

Teden pred praznikom je tu. Dekleta nosijo raznih reči v mesto prodajat. Pridružijo se jim tudi fantje, in ni jim dolg čas. Za spečani denar nakupijo kave, sladkorja, bele moke, cvéb, opaše, sladke skorje, cvečičev itd. In čemu vse to? Ej no! mati bo kuhala štruklje, pekla potice, masleni kruh — in kedo ve, kaj še vse? Gospodar skrb i za meso, katero vipavski kmet le redkokrat v letu uživa, a ta dan! — In pri tako ukusnem obedu treba kaj drugega — kar se tudi pripravi tako ali tako. Ako je grozdiče dosti dozorelo, napravi Vipavec novo vino. Tako n. pr. v Gabrijah za angeljsko nedeljo, Šmarjah, Imemarija, Rihenbergu kvatranco itd., ako pa ni še grozdiče dosti gotovo, zna si pomagati sè

starim domačincem ali pa kupljenim — božja kapljica mora biti.

V soboto gre, navadno sam gospodar, po uže omenjeno meso v bližno mesnico, kamor je 1 uro ali celo še bolj daleč. S to potjo vabi tudi sorodnike v góstije, ako niso preveč v stran.

Opoldne oglasi se iz line ubrano tolklanje in živahno pokanje možnarjev oznanuje bližajoči se praznik. To popoldne preneha marsikedo od težkih poljskih opravil. Delajo le kaj malega na dvorišči in v hiši. Moški napravljajo drva. Zenske hité čediti kuhinsko posodo, ognjišče, stopnice. Pometajo dvorišče, spravljajo drva itd. Čedijo se deklice in ogledavajo novo obleko. Pomerijo in poskusijo žamet in rudeči trak okoli ledij. Gredo vpletat in krasit v cerkev oltarje, zastave, svetilnice itd. Gospodinja peče potice, masleni kruh, kolače napravi malemu vnuku „Mihotu“; tudi on pride z očetom na góstije. Gospodar pa, domu prišedi, pomaga zdaj ednim, zdaj drugim se svojim modrim svetom.

Zdajci se sliši na holmcu za vasjo strelanje in vriskanje, ki naznanja bližajoči se voz z berjarji.

Fantje z veselim obrazom obstopijo voz in lotijo se koj prijetnega dela. — Berjarji so kmalu na tleh pod lipo, orehom ali kako murvo. V najlepšem redu otožno čakajo mladih, pa tudi starih veselih parov.

(Dalje prih.)